

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2025
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α 1

α. (σελ. 63) Όταν συγκλήθηκε η Γ' Εθνοσυνέλευση (1826-1827), η ύπαρξη των πρώτων ελληνικών κομμάτων (αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό) ήταν πλέον δεδομένη. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από την κίνηση του Καποδίστρια να επανδρώσει ένα συμβουλευτικό όργανο, το «Πανελλήνιον», με αντιπροσώπους και των τριών παρατάξεων, προκειμένου να εξασφαλιστεί εσωτερική ειρήνη.

β. (σελ. 152) Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης (υπογράφηκε την 30-1-1923) ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής (ΜΕΑ) με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των Ελληνοτουρκικών πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων.

[Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΙ ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ:

(σελ. 146) Με τη φροντίδα της ΜΕΑ μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα το 1924 και το 1925 περίπου 200.000 Έλληνες που παρέμεναν στην Καππαδοκία και γενικότερα στην Κεντρική και Νότια Μικρά Ασία μετά τη Μικρασιατική καταστροφή (1922).

(σελ. 160) Για να βοηθήσει το έργο της ελληνικής αντιπροσωπείας, σχετικά με την εκτίμηση της αξίας των ανταλλαξίμων περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν στην Τουρκία, στη ΜΕΑ συστάθηκε το 1924 η Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας.]

γ. (σελ. 53) Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στην Ελλάδα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Το 1925 η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

ΘΕΜΑ Α 2

α. Σ (σελ. 249)

β. Σ (σελ. 32)

γ. Λ (σελ. 131)

δ. Λ (σελ. 246)

ε. Σ (σελ. 87)

ΘΕΜΑ Β 1

(σελ. 20) Στη διάρκεια του 18ου αιώνα, παρατηρήθηκε σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα σε πολλές παραλιακές περιοχές του ελληνικού χώρου και σε νησιά. Η δραστηριότητα αυτή ευνοήθηκε από διάφορες συγκυρίες, και ιδιαίτερα από την έξοδο της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και το εμπόριο που αναπτύχθηκε στα λιμάνια της περιοχής (λ.χ. στην Οδησό) και της Μεσογείου. Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τα χριστιανικά –ελληνικά– πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Λίγο αργότερα, με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους πολέμους, ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία. Η διάσπαση του ηπειρωτικού αποκλεισμού, τον οποίο είχε επιβάλει το αγγλικό ναυτικό στα γαλλικά λιμάνια, έφερνε μεγάλα κέρδη, ενώ ταυτόχρονα η εξαφάνιση των γαλλικών πλοίων από την Ανατολική Μεσόγειο δημιουργήσε κενά, που έσπευσαν να εκμεταλλευτούν οι Έλληνες.

ΘΕΜΑ Β 2

(σελ. 97-98)

Το 1918 ιδρύθηκε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.) από συνέδριο σοσιαλιστών. Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν δημοκρατία, παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες, αναλογικό εκλογικό σύστημα, εθνικοποίηση των μεγάλων πλουτοπαραγωγικών πηγών. Σχετικά με την εξωτερική πολιτική, ζητούσε ειρήνη, χωρίς προσάρτηση εδαφών, βασισμένη στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών. Τα προβλήματα που αφορούσαν διαμφισβητούμενα εδάφη, θα λύνονταν με δημοψηφίσματα.

Το Σ.Ε.Κ.Ε. ήταν το πιο αυστηρά οργανωμένο κόμμα. Έως το 1919 ήταν υπέρ της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Σταδιακά απομακρύνθηκε από αυτή, υιοθετώντας την αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Το 1924 [, αφού προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή,] μετονομάστηκε σε *Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.)*.

[ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ ΚΕΕ δεν θα προσμετρηθεί αρνητικά , αν η απάντηση ξεκινήσει από το σημείο «Οι υψηλοί δείκτες ανεργίας ... και οι φτωχοί φτωχότεροι.»]

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ 1

(σελ. 156 - 157)

α. [ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ : Η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) , που ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 1923 , διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής (1922) σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις).]

Η αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής (1922) στο μεγαλύτερο μέρος της ήταν έργο της *Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ)*, που ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 1923 . Μάλιστα, όπως επισημαίνεται στο πρώτο παράθεμα, η εγκατάσταση των προσφύγων υλοποιήθηκε με συστηματικό τρόπο, ώστε να ενταχθούν άμεσα οι

πρόσφυγες στην παραγωγική διαδικασία. Για τον λόγο αυτό δόθηκε προτεραιότητα στην αγροτική αποκατάστασή τους. Αυτή περιλάμβανε παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο . Απέβλεπε στη δημιουργία μικρών γεωργικών ιδιοκτησιών. Η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε νέους συνοικισμούς προσαρτημένους σε χωριά και σε νέους, αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς.

Ο παραχωρούμενος κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης. Συνήθως ο κλήρος δεν αποτελούσε ενιαία έκταση, αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Στην αρχή η διανομή από τις υπηρεσίες εποικισμού ήταν προσωρινή. Θα γινόταν οριστική μετά την κτηματογράφηση από την τοπογραφική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Εκτός από τη γη παραχωρούνταν στέγη, εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα και ζώα. Η συγγραφέας Ελένη Μπενέκη επαληθεύει ότι, στο πλαίσιο της αγροτικής αποκατάστασης , θα παρέχονταν η γη αλλά και τα απαραίτητα μέσα για την καλλιέργειά της. Επίσης, μεταφέρει την τοποθέτηση του Διευθυντή της Αγροτικής αποκαταστάσεως της ΕΑΠ, ότι οι αγρότες πρόσφυγες, έχοντας τα ίδια δικαιώματα με τους γηγενείς ακτήμονες, δικαιούνταν αγροτικής αποκατάστασης. Αυτή περιλάμβανε την παροχή γεωργικών ιδιοκτησιών οικογενειακού χαρακτήρα, τη στέγαση με την ανέγερση αγροτικών κατοικιών και την εξασφάλιση των αναγκαίων μέσων, όπως ήταν οι σπόροι, τα ζώα, μικρά ή μεγάλα, τα γεωργικά εργαλεία ή τα κάρα για τις μεταφορές. Ο ίδιος διευκρινίζει ότι τα μέσα αυτά παρέχονταν μέχρι την πρώτη σοδειά , αλλά πολλές φορές μέχρι και τον δεύτερο χρόνο από την εγκατάσταση των προσφύγων.

Την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής. Θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας αργότερα, μετά την αποπληρωμή του χρέους. Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ, το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Αγροτική Τράπεζα.

β. Για την αγροτική στέγαση των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής τηρήθηκε το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία) ή της ανέγερσης από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). Συμπληρωματικά, ως προς τον πρώτο τρόπο ανέγερσης, το δεύτερο κείμενο, που περιέχει μια αποτίμηση του έργου της ΕΑΠ (1926) κατά τα πρώτα τρία χρόνια λειτουργίας της , αναφέρει ότι η ανάθεση σε εργολάβους σε πολλές περιπτώσεις συνάντησε μεγάλα προβλήματα, ειδικά στις περιοχές όπου δεν ήταν εύκολη τόσο η μεταφορά όσο και η εξεύρεση υλικών και εργατών. Η ΕΑΠ , ακόμη, δήλωνε δυσαρεστημένη πολλές φορές από τους εργολάβους, κυρίως όταν οι τεχνικοί της αναγκάζονταν να συμβιβάζονται με κακοτεχνίες , λόγω της έλλειψης χρόνου για τη στέγαση των προσφύγων. Το ίδιο παράθεμα επιβεβαιώνει και τον δεύτερο τρόπο, την αυτεπιστασία, ως την αξιοποίηση των προσφύγων εργατών κάτω από την επίβλεψη των τεχνικών υπηρεσιών της ΕΑΠ. Πιο αναλυτικά, προβλεπόταν παροχή στους πρόσφυγες ξυλείας, κεραμιδιών, καρφιών και άλλων υλικών τα οποία έπρεπε να μεταφερθούν από μακριά, αλλά και χρημάτων για να πληρωθούν οι μαραγκοί και οι χτίστες. Έτσι, οι πρόσφυγες προσφέρουν στην ανέγερση των κατοικιών ως ανειδίκευτοι εργάτες και αναλαμβάνουν τη μεταφορά των υλικών. Παράλληλα, ένας εργοδηγός

έχει την ευθύνη για την ποιότητα και την ποσότητα της κατασκευής και δίνει προκαταβολές σε χρήμα ή σε είδος, ανάλογα με το αν το έργο έχει την αναμενόμενη πορεία.

Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας σταύλος.

[ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ : Καταληκτικά, η αγροτική αποκατάσταση έδινε τη δυνατότητα στους πρόσφυγες να γίνουν αυτάρκεις σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, η εγκατάστασή τους στην ύπαιθρο ωφέλησε σημαντικά την αγροτική οικονομία και κατ' επέκταση την εθνική οικονομία, αφού αυτή στηριζόταν κυρίως στη γεωργική παραγωγή.]

ΘΕΜΑ Δ 1

(σελ. 215-216)

α. Το κίνημα του Θερίσου (1905) δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη, το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Ο συγγραφέας του δεύτερου παραθέματος Α. Κλάψης αναφέρει, χαρακτηριστικά, ότι η Διεθνής Επιτροπή αποφάνθηκε πως η παρουσία του πρίγκιπα Γεωργίου ως ύπατου αρμοστή της Κρήτης θα διατάρασσε την πολιτική ομαλότητα στο νησί. Γι' αυτό πρότεινε ως λύση την άμεση ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις (ΜΔ) κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. Πράγματι, όπως προκύπτει από την ίδια πηγή, ύστερα από τα συμπεράσματα της εξεταστικής επιτροπής, οι ΜΔ, τον Ιούλιο του 1906, οδηγήθηκαν σε μια ευρύτερη ρύθμιση για τη διαχείριση του ζητήματος της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Η ρύθμιση αυτή περιλάμβανε την ανασύσταση της κρητικής χωροφυλακής με ταυτόχρονη ίδρυση πολιτοφυλακής, δηλαδή του πρώτου στρατού του νησιού, υπό την επίβλεψη απόστρατων αξιωματικών του ελληνικού στρατού και την αποχώρηση όλων των ξένων στρατευμάτων από την Κρήτη.

β. Η νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος μετά τη λήξη της επανάστασης του Θερίσου απέδειξε ότι η πολιτική του Ελ. Βενιζέλου είχε θριαμβεύσει. Αμέσως έπειτα συγκροτήθηκε η Β' Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης. Πιο συγκεκριμένα, στο τρίτο παράθεμα, που αποτελεί απόσπασμα από το έργο του Θ. Δετοράκη με τίτλο « Ιστορία της Κρήτης», επισημαίνεται ότι η Β' Συντακτική Συνέλευση των Κρητών, η οποία ανέλαβε να φέρει εις πέρας την ψήφιση νέου συντάγματος, εξέδωσε μέσα σε κλίμα εθνικής ομοψυχίας ενωτικό ψήφισμα στις 30 Ιουλίου 1906. Το νησί εισήλθε και πάλι σε περίοδο αναδιοργάνωσης και οι ΜΔ παραχώρησαν για το σκοπό αυτό στην κρητική κυβέρνηση δανειακό ποσό ύψους 9.300.000 γαλλικών φράγκων και προχώρησαν σε διακανονισμό για τους τόκους των προηγούμενων δανείων.

Με νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α΄ το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Ύπατο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου 1906). Ο συντάκτης Θ. Δετοράκης επαληθεύει με ακρίβεια αυτήν την πολιτική εξέλιξη. Μάλιστα, εκτιμά ότι αυτή η νέα απόφαση των ΜΔ, να διορίζει στο εξής ο βασιλιάς των Ελλήνων τον ύπατο αρμοστή της Κρήτης, ήταν πολύ σημαντική για την επίλυση του κρητικού ζητήματος.

Το νησί είχε ουσιαστικά καταστεί μια ιδιότυπη ελληνική επαρχία. Ο ίδιος ο Ελ. Βενιζέλος σε άρθρο του στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, που ο ίδιος εξέδιδε, στις 27 Απριλίου 1907, το οποίο χαρακτηρίζεται ως πρωτογενής πηγή, υπογραμμίζει πως μετά την επανάσταση του Θερίσου κανείς δεν μπορεί πια να περιφρονεί τη βούληση του κρητικού λαού σχετικά με την εξέλιξη του ζητήματος της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Αυτό πλέον, όπως τονίζει, αποτελεί κυρίως υπόθεση του λαού της Κρήτης και όχι αποκλειστικά υπόθεση του βασιλικού περιβάλλοντος στην Αθήνα. Τέλος, καθιστά σαφές ότι οι Κρήτες ανέκτησαν και πάλι τα πλήρη δικαιώματά τους, τα οποία διασφαλίστηκαν με νέο σύνταγμα, προϊόν της επανάστασης, το οποίο αποκατέστησε τον λαό της Κρήτης ως κυρίαρχη πολιτική δύναμη.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: η αναφορά του ΚΕΙΜΕΝΟΥ Α «δια νέου πολιτεύματος» που παραπέμπει στην «εκπόνηση νέου συντάγματος» επιβάλλει τη σύνθεσή του στο β υποερώτημα. Λαμβάνοντας υπόψη, ωστόσο, τη χρονολογική του ένδειξη (άρθρο του Ελ. Βενιζέλου το οποίο δημοσιεύθηκε την 27 Απριλίου 1907) η σύνθεσή του μπορεί να γίνει και στο τέλος της απάντησης ως «αποτίμηση του κινήματος του Θερίσου από τον ίδιο τον Βενιζέλο».

Υπεύθυνη απαντήσεων: Παγώνα Πετροπούλου